

PROEMI

Després de sis números ens retrobem amb la temàtica borriana i, sobretot, amb les aportacions dels autors locals. L'Anuari núm. 25, de 2014, va ser el primer editat per Joan R. Monferrer i Antoni Gil, ara, després de sis anys, arriba el núm. 31 de l'Anuari, també de temàtica local i autors majoritàriament borriancs.

Si bé la temàtica és ben diversa, el fil conductor d'aquest número torna a ser Borriana, com en el número 25. Tots dos números són hereus d'una llarga tradició de publicacions d'estudis de caire local que va iniciar l'Ajuntament de Borriana fa més de cinquanta anys amb els vint-i-cinc números de la col·lecció papers que va rematar amb els dos volums de Burriana en su Historia. No debades, hem convidat en aquest número el director d'aquelles publicacions perquè fes una síntesi del que va ser el seu pas pel Museu Arqueològic i, sobretot, per la cultura i la història de Borriana dels últims vuitanta anys. Per la seua banda, l'Agrupació Borriana de Cultura amb la revista Buris-ana i amb l'Anuari ha continuat aquella tradició amb la publicació de petits grans tresors en forma d'estudis d'àmbit local i comarcal.

Aquest Anuari s'ha acabat d'elaborar mentre estàvem confinats a causa de la pandèmia provocada per la Covid-19. Ara ja no estem tancats a casa, però el virus segueix 'entre' nosaltres i no sabem si ens haurem de tornar a recloure cadascú a casa seua o si es trobarà la manera de dominar la malaltia. Açò, que podria ser un fet anecdòtic, és una conseqüència més de la globalització. Entre la plèiade mundial de dirigents polítics actuals tenim el millor de cada casa: Trump als EUA, Bolsonaro al Brasil, Boris Jonhson al Regne Unit, Puting a Rússia, entre d'altres, i entre ells s'acusen o acusen la Xina d'haver inventat el virus. No sabem si en realitat aquesta acusació és amb la intenció d'assenyalar els altres perquè ells també fan el mateix o perquè si ho haguessen fet ells haurien tingut ja la vacuna amanida per a fer-se rics venent-la. En qualsevol cas, la globalització pot ser un problema o pot ser una solució, segons com es mire.

La globalització, si en algun cas és positiva, és quan respecta, manté i no oblida les característiques pròpies de cada lloc o de cada grup de persones, el que coneixem com a diversitat. La globalització afavoreix la igualtat i l'intercanvi en tots els àmbits (econòmic, social, cultural); tanmateix, la diversitat, la diferència, enriqueix la societat i la millora. Tot i que al final pugua ser una proclamació d'intencions molt allunyada de la realitat, com és el cas de l'article 3 de la Constitució espanyola, que en l'apartat 3 diu: «La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció». La globalització és perversa quan tracta d'uniformar el món, o un territori extens, perquè sempre amaga interessos econòmics que no respecten els aspectes positius de la diversitat, i això en relació amb la cultura, la llengua, les tradicions, també passa, i la diversitat es ven com un entrebanc per al progrés, el que no sabem és al progrés de qui es refereixen.

La universalització de l'ensenyament, almenys en les societats occidentals, juga a favor de la globalització, en general. El control del currículum és un tema de discussió molt

antic que torna cíclicament a la primera línia del debat polític empès per les posicions més centralitzadores i reaccionàries de l'estat burgés i jacobí, potser més pròpies d'ideologies de dreta però, de vegades, també d'esquerres. Ara per ara, el govern central a través del Ministeri d'Educació estableix la major part del currículum, especialment aquell que fa referència a les assignatures troncales. Les comunitats autònomes completen la resta del currículum amb els continguts de la llengua pròpia i continguts específics en la resta de matèries. Finalment, és la voluntat dels equips docents la que farà que l'alumnat d'un centre incloga en el currículum les referències més pròximes (culturals, geogràfiques, econòmiques o comercials) que faciliten un aprenentatge significatiu per a l'alumnat en la mesura que siguin capaços de relacionar els coneixements adquirits amb la realitat més pròxima, la pròpia, la nostra.

Habitualment, es considera que els estudis locals són estudis menors i la realització d'aquests treballs és pròpia de persones investigadores que estan formant-se o, simplement, de persones aficionades o de principiants, sense cap valor científic i sense rellevància. Però amb el temps t'adones que són aquelles coses irrellevants, les coses que has tingut sempre ben a prop, les que realment tenen interès en el teu dia a dia, i és aleshores quan valores el significat real de les 'teues coses'. Ben al contrari d'aquella creença popular, els estudis locals signifiquen la contextualització de la realitat i de la història en l'entorn més pròxim de les persones. La descoberta del medi, les rondalles, les cançons, els embarbussaments, les excursions i les visites a espais municipals o comarcals són activitats que ens apropen a un model cultural i a una manera de viure que s'ha consolidat al nostra entorn i que ens defineix com a poble o grup humà, en comparació amb altres pobles i grups humans. La globalització, per contra, ens allunya de les nostres arrels i ens fa esclaus i dependents d'una cultura desnaturalitzada que només beneficia els interessos econòmics i manipuladors de les grans multinacionals. Els mitjans digitals, la televisió, el cinema ens menen cap a una societat neutra, amorfa i uniformada, canviem Tots Sants per Halloween, introduïm el Black Friday, qualsevol dia farem el Thanksgiving Day i la nit de sant Roc ja no sabem ni quan és (del 14 al 15 o del 15 al 16 d'agost) o que a Borriana la Nit de Nadal, a poqueta nit, la xicalla eixia pels carrers amb rastreres de pots de llanda per fer soroll i anunciar la festa.

El món canvia i la societat, la cultura, els costums... també canvien, es tracta d'una evidència. Amb tot i això, la globalització no ha de convertir-se en un procés d'alienació i de substitució cultural, sinó que ha de conivir i compartir espai amb la diversitat local de cada territori. És bo embeure's d'altres cultures i d'altres punts de vista, però sense bandejar ni oblidar la del nostre poble, la nostra. Per totes aquestes raons volem agrair a les persones i a les institucions que han col·laborat en l'edició d'aquest Anuari i en el sosteniment de l'Agrupació Borriana de Cultura. Perquè la publicació d'estudis locals aporte aquella visió i els sabers que mai no aportaran els estudis generals o les publicacions d'altres organismes o institucions que no siguin l'ABC o l'ajuntament de Borriana.

Parlant de canvis, el nostre Anuari també canvia. Després de 30 anys, aquest serà el darrer número en format paper, a partir d'ara l'Anuari es publicarà només en suport digital. Com sempre, es podrà llegir i consultar a través d'internet en la pàgina web de l'Agrupació Borriana de Cultura <http://www.borriana.org>, juntament amb

totes les publicacions de l'entitat. Una decisió necessària que, a més de contribuir al manteniment del medi ambient, permetrà un estalvi econòmic en benefici d'altres projectes de l'Agrupació sense menystenir la tasca divulgativa i investigadora de l'Anuari. Com deia Joan Verdegal, a nosaltres (Toni i Joan Ramon) ens toca una vegada més propiciar el canvi de model de l'Anuari, com ja ho férem amb el canvi de direcció de Joan Verdegal a Aina Monferrer, amb una publicació propera i nostrada, tant pel que fa a la temàtica com als autors. Un número variat amb articles molt interessants sobre aspectes diversos del nostre poble, alguns dels quals, sens dubte, faran parlar els muts, si més no, d'això es tracta.

Els dos primers articles fan referència a un personatge cabdal per a la cultura i la llengua catalana, mossèn Antoni Maria Alcover. Iniciador del projecte més ambiciós de la lexicografia catalana que es va fer realitat molts anys després, sota la direcció de Francesc de Borja Moll, amb la publicació del Diccionari català-valencià-balear. Mossèn Alcover va visitar tots els territoris de l'àmbit lingüístic del català i, a més d'entrevistar molts parlants nadius, va establir una xarxa de col·laboradors que va facilitar la realització d'un diccionari descriptiu de deu volums que ha estat l'enveja de moltes llengües no minoritzades. Tot tenint en compte que aquests viatges van començar fa més de cent anys i el primer volum es va publicar els anys seixanta, evidentment, els recursos d'aleshores eren molt escassos i l'esforç va ser molt gran. Aquest diccionari es pot consultar a través d'internet en l'adreça <https://dcvb.iec.cat/>.

Mossèn Antoni Maria Alcover, canonge de la Seu de Mallorca, va parar poc per Borriana, probablement perquè els capellans de l'època que hi havia a Borriana mostraren poc d'interès en els seus projectes lingüístics; concretament, hi va vindre en 1901 i es va entrevistar amb dues dones majors que, suposadament, van ser l'únic contacte del canonge amb els borrianencs. Així ho reflecteix Glòria Olivares en el seu article «L'excursió de mossèn Alcover a Borriana (1901)» i així ho demostren les poques referències a Borriana, lèxiques i fonètiques, que trobem en el diccionari. Òscar Pérez, per la seua banda, en referència als viatges i al projecte de mossèn Alcover, aporta un estudi sobre un dels col·laboradors més destacats a la Plana Baixa, mossèn Trinitari Mariner, natural de Nules, que va participar amb un bon grapat d'aportacions al Diccionari català-valencià-balear. En l'article «L'aportació lexicogràfica de mossèn Trinitari Mariner en el diccionari dels Dialectes de primeries del segle XX», Òscar Pérez recull propostes lexicogràfiques i correspondència epistolar que mostren la rellevància del mossèn de Nules.

En aquesta línia temàtica lingüísticolliterària, trobem el tercer article de l'Anuari, producte del treball de recerca del jove autor borrianenc Pau Piqueras «Passeig literari a Borriana». Una proposta sobre rutes literàries centrada a Borriana i, bàsicament, amb autors borrianencs, espais i edificis significatius a través de les produccions literàries de J. Palomero, C. Rufino, J. J. Pla, V. Franch, V. Abad, J. Garí, G. Olivares, J. L. Gil i les paraules d'altres personatges com A. M. Alcover, J. Dalrymple o Jaume I. La ruta literària que ens proposa Pau, per les àrees urbanes i pel terme, ens descobreix edificis històrics i espais en relació amb la història i la rellevància econòmica de Borriana.

Tot seguit, Toni Gil, bon coneixedor del món universitari com a professor de matemàtiques i com a coordinador general de les proves d'accés a la universitat del

Sistema Universitari Valencià, actualment EBAU, fa una anàlisi exhaustiva i una bona reflexió sobre els canvis actuals en les preferències de l'alumnat universitari borrianenc pel que fa als estudis universitaris en el Sistema Universitari Valencià. La societat evoluciona i les tendències en la formació de l'estudiantat també: la tria dels estudis, la tria de la universitat, la formació universitària complementària; factors tots ells que han canviat i molt en les darreres dècades i així ens ho demostra aquest estudi.

El cinquè article és un article diferent. Es tracta d'una anàlisi personal a partir de l'experiència viscuda pel seu autor, Norbert Mesado, síndic d'honor de l'ABC, fundador del Museu Arqueològic de Borriana, alma mater de les publicacions d'estudis locals de l'Ajuntament de Borriana, en definitiva, un treballador i amant de la història i la cultura que des de les institucions i, de vegades, contra les persones que dirigeixen les institucions (polítics i capellans), ha hagut de batallar per defensar moltes coses que encara conservem a Borriana. «Un recorregut senzill per la meua vida» és una visió subjectiva d'un període històric interessant i complex, des del final de la Guerra Civil fins a l'actualitat, però, sobretot, és la mirada de la història d'una persona a qui no se li pot negar la vàlua, la dedicació i la seua aportació a la cultura del nostre poble. Personatges, fets històrics i detalls que la història oblidava però que són necessaris per a conèixer el rerefons de la història.

Ivan Cabrera, director de l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura i membre del consell de redacció de l'Anuari participa en aquest número, amb la col·laboració dels seus companys Ernesto Fenollosa, Begoña Serrano i Ricardo Perelló, amb l'article «les alqueries del terme de Borriana». Un estudi de l'evolució històrica d'aquest tipus d'edificacions tan característiques del nostre terme municipal, que hem relacionat sempre amb el modus vivendi agrícola. Característiques morfològiques, arquitectòniques, classificació, tipus d'alqueries. Un estudi i una reflexió sobre aquestes construccions que omplien els nostres camps, i que en alguns casos no passen pels millors moments, però que, sens dubte, són el nucli del patrimoni arquitectònic rural del terme de Borriana i una opció habitacional de futur per a la societat actual.

«Travesses d'aigua al terme de Borriana: de la toponímia a la hidronímia» és l'article que presenta Joan Ramon Monferrer, filòleg, director de l'EOI Plana Baixa i professor de Didàctica de la Llengua a la Universitat Jaume I. Es tracta d'una reflexió sobre els noms de la xarxa de reg del terme de Borriana, des del pantanet d'Almassora fins a la mar. Séquies, braçals, filloles, ullals, guals, sequiols... noms comuns i noms propis de les canalitzacions que distribueixen des de fa segles l'aigua pel terme de Borriana. Primer de fang, després d'obra, l'evolució de les séquies de Borriana traspua una història de molts segles regant la terra amb l'aigua del Millars. El llaurador borrianenc, al llarg dels segles, ha canviat el conreu, però no li ha faltat mai l'aigua, amb un sistema de reg complex que li ha permès aprofitar cada racó del terme i fer arribar l'aigua al seu tros per poder matar la fam, fins i tot en les èpoques més roïnes de la història.

Finalment, l'article vuitè retrata la situació de crisi actual dels ordes religiosos, incapaçs de mantindre la xarxa d'edificis i instal·lacions que van construir i ocupar a finals del s. XIX amb aportacions i donacions dels patricis de Borriana, i que ara es veuen abocats a l'especulació urbanística. Guillem Ríos, Llicenciat en Dret, empresari i, sobretot, escorcollador i cronista de la història de Borriana, ens dibuixa el panorama

històric des de l'arribada dels ordes religiosos a la nostra ciutat fins al declivi actual a partir de dos casos molt significatius: els frares Carmelites i les monges Dominiques. Ambdós ordes amb grans edificacions, el convent de les Dominiques i el convent dels Freres, tot i que en el segon cas està ocupat pel col·legi Illes Columbretes, ara es planteja un dilema sobre el futur dels edificis.

Com a editors, volem agrair la col·laboració especial de les persones que ens han ajudat a endreçar i polir aquest número de l'Anuari abans de publicar-lo. A Josep Maria Chordà Fandos, tècnic lingüístic del Servei de Llengües i Terminologia de la Universitat Jaume I, per la feixuga tasca de revisió lingüística de cadascun dels articles i, especialment, pel seu 'saber fer'. A Clàudia Llopis, cap del Departament d'Anglès de l'EOI Plana Baixa, per la traducció a l'anglès dels resums dels articles i a Joan M. Verdegàl, professor de francès del Departament de Traducció de l'UJI, per la traducció al francès. A Joan Garí, síndic major de l'ABC, pels seus ànims constants i la seua insistència perquè isquera el número malgrat la pandèmia i, sobretot, per la feinada d'impremta que suposa l'edició d'aquest Anuari.

És cert que quan planteges un número de l'Anuari sobre Borriana, amb un recull d'articles diversos que puga associar les inquietuds i la curiositat de les persones de Borriana, obris un ventall de temes quasi inabastable que la realitat dels autors s'encarrega de destriar, fins arribar al final amb una selecció d'articles que és la que conforma el número. En aquest cas, estem convençuts que el resultat final del núm. 31 de l'Anuari ha estat molt satisfactori i, segurament, serà un dels més citats i comentats, malgrat la pandèmia i el confinament per la Covid-19, però, d'això, ja en parlaran uns altres.

Joan R. Monferrer Daudí (joan.monferrer@uji.es)

Antoni Gil Trilles (agil@uji.es)

Universitat Jaume I